

رابطه توسعه انسانی با کسب مدال المپیک

دکتر رضا صابونچی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد

دکتر حمید فروغی پور

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد

مجتبی جوهری

کارشناس ارشد تربیت بدنی و علوم ورزشی

چکیده

هدف این تحقیق بررسی رابطه بین توسعه انسانی و کسب مدال کشورهای شرکت کننده در مسابقات المپیک ۲۰۰۴ و ۲۰۰۸ از طریق روش تحقیق تاریخی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه کشورهای است که در دو دوره المپیک فوق مدال کسب نموده اند. ابزار گردآوری اطلاعات آماری ارائه شده کمیته بین المللی المپیک برای کسب مدال و آمار سازمان ملل متحد برای رتبه بندی توسعه انسانی و مؤلفه های آن یعنی میزان تحصیلات، امید به زندگی و درآمد سرانه کشورها است. جهت تحلیل فرضیات از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج تحقیق رابطه معنی داری را بین توسعه انسانی و مؤلفه های آن با کسب مدال در المپیک را تأیید می کند. به نظر می رسد کشورهای توسعه یافته با بهره گیری از یافته های علمی، سرمایه گذاری در حوزه های مختلف ورزشی و ایجاد امید به زندگی توانسته اند، ورزش خود را پویا نموده و سهم بیشتری از کسب مدال های المپیک داشته باشند.

واژگان کلیدی: توسعه انسانی، امید به زندگی، میزان تحصیلات، درآمد سرانه، مدال المپیک.

مقدمه

نقطه اوج رقابت‌های ورزشی مسابقات المپیک است که در آن گلچینی از نخبگان ورزشی سراسر جهان به مبارزه می‌پردازند. کسب مدال المپیک آرمان و آرزوی هر ورزشکار و افتخاری بزرگ برای هر کشور است. ضمن اینکه موفقیت ورزشکاران یک کشور در رقابت‌های المپیک به طور کلی تقویت‌کننده جایگاه و اعتبار آن کشور در سطح جهانی است. همه کشورها مایل به کسب مدال المپیک هستند و در این زمینه تلاش می‌کنند. ارائه شاخصی که بر اساس آن بتوان کسب مدال‌های المپیک را به شکل علمی پیش‌بینی نمود، می‌تواند برای همه کشورها ارزشمند و حائز اهمیت باشد. به دست دادن چنین شاخصی مستلزم تحقیق و انجام پژوهش‌های علمی است.

برخی تلاش کرده‌اند وضعیت اقتصاد و درآمد سرانه یا اقلیم و آب و هوای کشورها را به عنوان عاملی مؤثر معرفی کنند. چنان که تچا و پرشین (۲۰۰۲) در آمد سرانه بالاتر را عاملی برای کسب بیشتر مدال‌های المپیک دانستند (۱۲). همچنین دانیل جانسون و آیف‌ر علی (۲۰۱۰) نیز در بررسی بازی‌های المپیک تابستانی و زمستانی به این نتیجه رسیدند که نتایج المپیک تابستانی بیشتر تحت تأثیر درآمد و المپیک زمستانی بیشتر تحت تأثیر آب و هوا می‌باشد (۹).

جمعیت نیز از جمله شاخص‌هایی است که توسط برخی محققین به عنوان معیاری برای کسب مدال‌های المپیک مطرح شده است. کاریشنتا و هوگلند (۲۰۰۸) اعلام کردند جمعیت در کسب مدال‌های المپیک عامل مهمی است. اما از این میان فقط تعداد جمعیت ملاک نیست بلکه حجم جمعیت فعال مهم می‌باشد (۱۰). راتک، اول ریش و وتیک (۲۰۰۸) نیز اعلام کردند درآمد اقتصادی همیشه در کسب مدال المپیک اثر مثبت دارد لیکن جمعیت به تنهایی اثرگذار نیست و بستگی به میزان ثروت کشور دارد (۱۱). برخی دیگر مانند هافمان لی و راما سامی (۲۰۰۸) نیز اعلام کردند عواملی چون درآمد سرانه، میزبانی، اقلیم و حتی سیستم سیاسی کشورها می‌توانند از عوامل مهم موفقیت در المپیک‌ها باشند هر چند بهبود تمرکز فرهنگی بر روی ورزش پتانسیل بالاتری برای افزایش مدال‌های المپیک دارد (۷).

شاخص‌هایی که قبلاً مورد بررسی بوده‌اند هر کدام یک بعد از زندگی بشر را مورد توجه قرار داده‌اند و هیچ کدام آنقدر گسترده نیستند که همه جنبه‌های زندگی بشر را پوشش دهند. در این میان توسعه انسانی به عنوان معیاری جدید که توسط سازمان ملل در دهه ۱۹۹۰ مطرح شد، عامل ارزشمندی تلقی می‌گردد. توسعه انسانی فرآیندی همه جانبه است که معطوف به تمام ابعاد زندگی مردم یک جامعه است و کلیه عوامل مؤثر در بهبود شرایط زیستی یعنی عوامل اقتصادی-اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه را

در بر می‌گیرد. بنا به تعریف سازمان ملل متحد توسعه انسانی دارای سه شاخص عینی شامل امید به زندگی، میزان تحصیلات مردم و درآمد سرانه هر کشور است (۳، ۴ و ۵).

در این راستا هالسی (۲۰۰۹) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که جمعیت، درآمد سرانه و توسعه انسانی از عوامل مؤثر در پیش‌بینی موفقیت در کسب مدال المپیک است (۶). همچنین عماد موسی و لی اسمیت (۲۰۰۴) اعلام نمودند کشورهایی که توسعه انسانی بالایی دارند، در آنها درآمد سرانه بالاست و در نتیجه مبالغ بیشتری صرف سلامت و بهداشت مردم شده و در کسب مدال‌های جهانی و المپیک موفق‌تر عمل کرده‌اند (۸). کاریشنتا و هوگلند (۲۰۰۸) نیز معتقدند جمعیت بیشتر، درآمد سرانه بالاتر و اطلاعات و آگاهی‌های سطح بالاتر جامعه امکان کسب حداقل یک مدال المپیک را افزایش می‌دهد. می‌توان اذعان نمود قهرمانی‌های مداوم ورزشکاران کشورهای توسعه‌یافته در مسابقات بین‌المللی نمونه بارز و بسیار آشکار رابطه و تأثیر توسعه همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، انسانی و سیاسی بر روند پیشرفت ورزش در این کشورها است (۱۰).

لذا در این تحقیق سعی بر آن است تا ضمن یادآوری اهمیت توسعه انسانی و زیر مجموعه‌های آن، رابطه توسعه انسانی با کسب مدال‌های المپیک طی سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۸ روشن شود. نتایج این تحقیق می‌تواند توسعه انسانی را به عنوان شاخصی برای پیش‌بینی کسب مدال‌های المپیک معرفی نماید. ضمن اینکه با مطالعه کشورهای که وضعیت توسعه انسانی مشابهی با کشور ما دارند، اما در کسب مدال المپیک موفق‌تر بوده‌اند می‌توان تا حدودی نقاط ضعف و مشکلات را شناسایی و برای ارائه راهکار به مدیران اجرایی ورزش کشور مورد بهره‌برداری قرار داد تا با استفاده از آن بتوانند با درک بهتر جهت‌دستیابی به مدال‌های المپیک برنامه‌ریزی کنند.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی-تاریخی است که به شکل همبستگی مورد بررسی قرار می‌گیرد. محقق بدون دخل و تصرف، رابطه بین توسعه انسانی و کسب مدال توسط کشورهای شرکت‌کننده در مسابقات المپیک سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۸ را مورد بررسی قرار می‌دهد. منابع مورد استفاده گزارشات سالانه سازمان ملل متحد برای شاخص‌های توسعه انسانی و جدول توزیع مدال‌های کمیته بین‌المللی المپیک جهت تعیین وضعیت توزیع مدال‌ها می‌باشد (۲). جامعه آماری شامل کلیه نتایج ۷۵ کشور شرکت‌کننده در مسابقات المپیک ۲ دوره یاد شده که در رشته‌های ورزشی موفق به کسب مدال شده‌اند، می‌باشد و محقق در یک مطالعه کتابخانه‌ای تمامی آنها را به عنوان نمونه مورد بررسی قرار داده است. متغیرهای پیش‌بینی عبارت است از توسعه انسانی و سه شاخص آن شامل: ۱- امید به زندگی ۲- سطح سواد و تحصیلات جامعه ۳- درآمد سرانه کشور و متغیر ملاک مدال‌های کسب شده

المپیک در سال‌های مورد بررسی است. از نظر نقد داخلی اطلاعات مورد استفاده در این تحقیق تمامی از سایت‌ها و کتب منتشره سازمان ملل متحد و کمیته بین‌المللی المپیک استخراج شده که می‌توان به درستی آنها اطمینان داشت و از نظر نقد خارجی که به ارزشمندی اطلاعات اشاره دارد از نظرات ۸ نظر اساتید متخصص مدیریت ورزشی کشور استفاده شده است که همگی بر ارزشمند بودن این اطلاعات قائل بودند. مقیاس اندازه‌گیری امید به زندگی، میانگین سال طول عمر مردم هر کشور است. سطح سواد بر اساس تعداد افراد با سواد هر کشور از هر ۱۰۰۰ نفر بیان می‌شود. درآمد سرانه بر اساس درآمد حاصل از تولید ناخالص ملی هر کشور تقسیم بر جمعیت در سال به دلار بیان می‌شود. توسعه انسانی بر اساس سهم هر یک از این سه عامل به هزارم بیان می‌شود که در این جا میانگین چهار سال منتهی به هر المپیک ملاک عمل است. برای تحلیل آماری فرضیات تحقیق نیز از روش آماری رو اسپیرمن استفاده می‌شود.

یافته‌های تحقیق

داده‌های تحقیق مربوط به توسعه انسانی به طور کلی و شاخص‌های امید به زندگی، میزان تحصیلات و درآمد سرانه و مدال‌های کسب شده توسط آزمون کلموگراف اسپیرنف آزمون شدند و نتایج نشان داد که سطح معنی‌داری تمام موارد کمتر از ۰/۰۵ است و این بدان معناست که توزیع این داده‌ها طبیعی نیست، لذا جهت تحلیل داده‌ها از روش آماری ناپارامتریک رو اسپیرمن استفاده شد. فرضیه اول رابطه میان توسعه انسانی و شاخص‌های آن را با کسب مدال‌های المپیک ۲۰۰۴ آزمون می‌کند. نتایج تحلیل این داده‌ها در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول شماره ۱: نتایج تحلیل رابطه شاخص‌های توسعه انسانی با کسب مدال‌های المپیک ۲۰۰۴

شاخص	میانگین و انحراف استاندارد	میانگین و انحراف استاندارد مدال‌ها	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
امید به زندگی	$70/94 \pm 9/67$	$12/82 \pm 19/68$	۰/۲۶۴	۰/۰۲۲
میزان تحصیلات	$0/874 \pm 0/128$	$12/82 \pm 19/68$	۰/۳۸۲	۰/۰۰۱
درآمد سرانه	13957 ± 10721	$12/82 \pm 19/68$	۳۱۳	۰/۰۰۲
توسعه انسانی	$0/802 \pm 0/138$	$12/82 \pm 19/68$	۰/۳۲۴	۰/۰۰۱

آن چنان که از اطلاعات جدول مشاهده می‌شود در المپیک ۲۰۰۴ بین توسعه انسانی و شاخص‌های آن با کسب مدال رابطه معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه دوم: رابطه میان توسعه انسانی و شاخص‌های آن را با کسب مدال‌های المپیک ۲۰۰۸ آزمون می‌کند. نتایج تحلیل این داده‌ها در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

جدول شماره ۲: نتایج تحلیل رابطه شاخص‌های توسعه انسانی با کسب مدال‌های المپیک ۲۰۰۸

شاخص	میانگین و انحراف استاندارد	میانگین و انحراف استاندارد مدال‌ها	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
امید به زندگی	$71/91 \pm 11/05$	$11/38 \pm 20/5$	۰/۲۷۴	۰/۰۱۸
میزان تحصیلات	$0/868 \pm 0/159$	$11/38 \pm 20/5$	۰/۵۳۵	۰/۰۰۱
درآمد سرانه	$170/16 \pm 12729$	$11/38 \pm 20/5$	۰/۳۱۱	۰/۰۰۷
توسعه انسانی	$0/822 \pm 0/014$	$11/38 \pm 20/5$	۰/۳۶۶	۰/۰۰۱

بر اساس نتایج حاصل از مطالعه مشاهده می‌شود که بین توسعه انسانی و شاخص‌های آن با کسب مدال‌های المپیک ۲۰۰۸ رابطه معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری

توسعه انسانی مبین این مفهوم است که درآمد اقتصادی همه زندگی انسان نیست. دستیابی به زندگی بهتر بیش از آن که نیازمند مصرف بیشتر کالا و خدمات باشد، ثمره پرورش و بسط استعدادها و ظرفیت‌های انسانی است (۱). یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد کشورهایی که توسعه انسانی بالاتری داشتند، در طول ۲ دوره المپیک مورد بررسی از سال ۲۰۰۴ و ۲۰۰۸ توانسته‌اند در مسابقات المپیک نیز مدال‌های بیشتری کسب کنند. این یافته‌ها با نتایج تحقیق هالسی (۲۰۰۹) مبنی بر اینکه توسعه انسانی از عوامل مؤثر در پیش‌بینی موفقیت کشورها در کسب مدال بازی‌های المپیک می‌باشد، هم‌خوانی دارد. نتایج تحقیق حاضر با یافته‌های عماد موسی و لی اسمیت (۲۰۰۴) نیز مطابقت دارد زیرا آنها نیز بیان کرده بودند، کشورهایی که توسعه انسانی بالایی دارند، در آنها درآمد سرانه بالا است و مبالغ بیشتری صرف سلامت و بهداشت مردم جامعه شده و در کسب مدال‌های جهانی و المپیک نیز موفق‌تر عمل کرده‌اند. به نظر می‌رسد کشورهایی که توسعه انسانی بالایی دارند، با بهره‌گیری از یافته‌های علمی، سرمایه‌گذاری در حوزه‌های مختلف ورزشی و با ایجاد زمینه‌های رفاهی، اجتماعی برای امید به زندگی بالاتر، توانسته‌اند ورزش خود را پویا نموده و سهم بیشتری از کسب مدال‌های المپیک داشته باشند.

نتایج تحقیق هم چنین نشان داد که در دو دوره المپیک مورد بررسی، میزان سواد و تحصیلات مردم کشورها با کسب مدال المپیک آنها رابطه داشته است. با توجه به گزارشات سازمان ملل متحد از سال ۱۹۹۰ تا کنون میزان با سواد در کشورهای جهان رشد چشم‌گیری داشته است. این افزایش در کشورهای با توسعه انسانی بالا به صورت افزایش در مقاطع تحصیلی آموزش عالی کارشناسی تا دکتری و در کشورهای با توسعه انسانی کمتر به صورت تلاش برای کاهش نرخ بی‌سوادی و کسب حداقل سواد خواندن و نوشتن بوده است. لذا احتمالاً توسعه علوم و یافته‌های علمی و پژوهشی در کشورهای با توسعه انسانی بالا توانسته است در موفقیت آنان در کسب مدال المپیک تأثیر داشته باشد. این یافته‌ها با نتایج تحقیق کاریشنتا و هوگلدن (۲۰۰۸) هم‌خوانی دارد زیرا آنان به بررسی تأثیر وضعیت آموزش و پرورش بر کسب مدال المپیک پرداختند و به این نتیجه رسیدند که در کشورهایی که سطح آگاهی‌ها و اطلاعات عمومی بالاتر است و از آموزش و پرورش بهتری برخوردارند، شانس بیشتری برای کسب مدال وجود دارد. به نظر می‌رسد کشورهای با توسعه انسانی بالا توانسته‌اند از نتایج پیشرفت در علوم و فنون و یافته‌های علمی و پژوهشی برای ارتقاء سطح ورزش خود بهره ببرند، به طریقی که توانسته‌اند مدال‌های بیشتری در رقابت‌های المپیک کسب نمایند.

امید به زندگی موضوعی است که به میانگین طول عمر افراد یک جامعه اشاره دارد. در گزارشات سازمان ملل متحد امید به زندگی با شاخص‌هایی نظیر سلامت روانی، طول عمر، امکانات رفاهی، دسترسی به بهداشت و سطح کیفی زندگی و... مورد

سنجش قرار می‌گیرد. نتایج تحقیق حاضر نشان داد شاخص امید به زندگی با کسب مدال‌های المپیک طی سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۸ رابطه معنی‌داری دارد. این یافته‌ها با نتایج تحقیق کاریشن‌تا و هوگلند (۲۰۰۸) هم‌خوانی دارد. آنان امید به زندگی را از عوامل مهم در سلامت و کسب مدال در بازی‌های المپیک قلمداد کرده‌اند. همچنین نتایج این تحقیق با یافته‌های عماد موسی و لی اسمیت (۲۰۰۴) هم‌خوانی دارد، زیرا آنان نیز در تحقیق خود بیان کرده‌اند کشورهایی که مبالغ بیشتری صرف سلامت و بهداشت آحاد جامعه می‌کنند در کسب مدال المپیک موفق‌تر بوده‌اند. با نگاهی به رتبه‌بندی کشورها به لحاظ امید به زندگی در گزارشات سازمان ملل متحد ملاحظه می‌شود که بین جایگاه کشورهای مختلف و رتبه‌بندی مدال‌های مسابقات المپیک مشابهت‌هایی وجود دارد. به عبارتی کشورهایی که از سلامت، بهداشت و امکانات رفاهی بیشتری برخوردارند، امید به زندگی بیشتری دارند و با دلگرمی و پشتکار برای تمام ابعاد زندگی خود از جمله مسابقات ورزشی المپیک برنامه‌ریزی بهتر و مدون‌تری دارند و در نتیجه می‌توانند در رتبه‌بندی مسابقات المپیک نیز از وضعیت بهتری برخوردار شوند.

نتایج تحقیق حاضر نشان داد، وضعیت درآمد سرانه کشورها با کسب مدال‌های المپیک در سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۸ رابطه معنی‌داری داشته است. در گزارشات سازمان ملل متحد، کشورهای مختلف جهان از نظر درآمد سرانه رتبه‌بندی شده‌اند. با توجه به این گزارشات و مقایسه آن با رتبه‌بندی مدال‌های کسب شده مشاهده می‌شود درآمد سرانه بالاتر موفقیت در کسب مدال المپیک را افزایش می‌دهد. راتک، اول ریش و وتیک (۲۰۰۸) اعلام کردند درآمد اقتصادی همیشه در کسب مدال المپیک اثر مثبت دارد، لیکن اثر جمعیت بستگی به ثروت کشور دارد. هافمان لی و راما سامی (۲۰۰۸) نیز درآمد سرانه را یکی از عوامل موفقیت در المپیک‌ها اعلام کرده‌اند. همچنین تچا و پرشین (۲۰۰۲) نیز درآمد سرانه بالاتر را عاملی برای کسب بیشتر مدال‌های المپیک معرفی کرده‌اند. به نظر می‌رسد تأثیر درآمد سرانه بر کسب مدال به گونه‌ای است که کشورهای با درآمد سرانه بالاتر توانسته‌اند، سرمایه‌گذاری‌های مناسبی در زیر ساخت‌ها، تأسیسات و اماکن ورزشی و گسترش امکانات انجام دهند و با مدیریت این منابع توانسته‌اند به موفقیت دست یابند و مدال‌های بیشتری از المپیک را نصیب کشور خود نمایند.

به نظر می‌رسد مسئولین بایستی در کشور با ایجاد زیر ساخت‌های بهداشتی، رفاهی، علمی و اقتصادی-اجتماعی زمینه لازم را برای میانگین بالاتر امید به زندگی، درآمد سرانه بیشتر و تحصیلات بالاتر علمی برای آحاد جامعه فراهم نمایند تا ضمن بالاتر بردن سطح زندگی مردم که فی‌نفسه امری لازم و ارزشمند است، برای دستیابی به مدال‌های المپیک نیز زمینه لازم فراهم گردد.

منابع

- ۱- حاجتی، مهدی، ۱۳۷۵، رویکردی اجتماعی در بررسی عوامل مؤثر بر توسعه انسانی، سازمان برنامه و بودجه استان سمنان، نشریه شماره ۵۵.
- ۲- سازمان برنامه و بودجه سازمان ملل متحد، ۱۳۷۸، اولین گزارش ملی توسعه انسانی جمهوری اسلامی ایران. مرکز مدارک اقتصادی، اجتماعی و انتشارات.
- ۳- سحری، محمد رضا، ۱۳۸۵، توسعه انسانی، انتشارات مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.
- ۴- سجادی، مسعود، ۱۳۷۹، آشنایی با مفاهیم و شاخص‌های توسعه انسانی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان تهران.
- ۵- کیپ، گریفین و تری مک کنلی، ۱۳۷۷، توسعه انسانی (دیدگاه و راهبرد)، ترجمه غلامرضا خواجه‌پور. ناشر وداد.
- 6- Halsey, Lewis. G (2009), The true success of nations at recent Olympic games: Comparing actual versus expected medal success, Sport in society Journal, VOL 12, Issue 10. PP: 1353-1368.
- 7- Hoffman, R & Lee, C. G & Ramasamy, B (2004), Olympic success and ASEAN countries: Analysis and Policy implications, Journal of sport Economics, VOL. 5, NO. 3, PP: 262-275.
- 8- Imad. A. Moosa & lee smith (2004), Economic development indicators as determinates of medal winning at the Sydney Olympics: An extreme bounds analysis, Australian economic papers, Vol. 43, No.3, pp: 288-301.
- 9- Johnson, Daniel, K. N & Ali Ayfer (2010), A tale of two seasons: participation and medal counts at the summer and winter Olympic Games, European Journal of social psychology.
- 10- Krishna, Anirush & Haglund, Eric (2008), Why do some countries win more Olympic medals? Lessons for social mobility and poverty reduction, Economic and political weekly.
- 11- Rathke, Alexander, Woitek, Ulrich (2008), Economics and summer Olympics, Journal of sports Economics, Vol. 9, No. 5, pp: 520-537.
- 12- Tcha. Moon joong & vitally Pershin (2002), Reconsidering performance at the summer Olympics and revealed comparative advantage, Economics discussion/ working papers 2009, the University of Western Australia, Department of economics.